

Zehntner) проводили на острові Кюсю (Японія) у 1953 р. Цей шкідник широко розповсюджений і завдає великої шкоди всім бобовим. Дослідження показали, що стеблова муха (*M. sojae* Zehntner) трапляється з травня по жовтень. Під час розтину стебла сої виявилось, що личинки з'являлись у червні в невеликій кількості. Під час посіву сої в кінці травня, у червні не було виявлено пошкоджень. При посіві сої на початку червня рослини мали 100 % пошкодження стебел. За рік розвивається 4 покоління.

На Північному сході Китаю та в Кореї на сої широко розповсюджена 28-крапкова картопляна корівка (*Epilachna vigintimaculata* Motsh) та соєва плодожерка (*Laspeyresia glycinivorella* Mats), які більш ніж на 80 % знижують врожай зерна.

У таких країнах як В'єтнам, Таїланд та Китай найбільш шкідливою і поширеною є стеблова муха *M. sojae* Zehntner, яка пошкоджує до 90 % рослин сої.

В Індонезії вчені відмічають, що вогнівка *Etiella hobsoni* Butler знищує до 80 % бобів сої.

УДК 632.7: 632.78:632.938.1.

Ю. М. Ляска, д-р філософії, с. н. с.

*Національний університет біоресурсів і природокористування
України*

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СТІЙКИХ
ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ ПРОТИ БАВОВНИКОВОЇ СОВКИ
(*HELICOVERPA ARMIGERA* HÜBNER)**

Helicoverpa armigera Hübner (Lepidoptera: Noctuidae) є одним із найшкідливіших комах-шкідників у всьому світі, спричиняючи, за оцінками експертів, світові економічні втрати понад 3 мільярди доларів США щорічно. Культури, які найбільш пошкоджуються фітофагом у світі: бавовник, томати, соя, кукурудза, сорго, нут та інші бобові. Дорослі особини цього виду мають потужну міграційну здатність за допомогою вітрових течій (>2000 км), високу плодючість (від 300 до 2700 яєць) та швидкі темпи розмноження. Фітофаг має 3–5 завершених генерацій на рік у більшості південних регіонів. Крім того, личинки є поліфагами, які мають широкий та різноманітний діапазон рослин-господарів, і мають здатність входити в діапаузу, щоб вижити

в несприятливих кліматичних умовах. На даний час *H. armigera* поширена на більшій частині Океанії, Азії, Африки та Європи, а нещодавно (з 2012 р) поширилася в Південній Америці. З моменту появи в Бразилії у 2013 році, та з подальшим поширенням більшою частиною Латинської Америки *Helicoverpa armigera* стала економічно важливим шкідником сої, кукурудзи, бавовнику та інших культур. Відтак, оцінено економічний вплив цього шкідника на бразильське сільське господарство у 800 мільйонів доларів США [1]. Відтоді щорічно економічні втрати від *H. armigera* в Бразилії оцінюються в 2 мільярди доларів США. Такі ж збитки (понад 2 мільярди доларів) врожаю сільськогосподарських культур від бавовникової совки в Азії, Африці, Європі та Австралії [2]. Цікавим є також, що зменшення вирощування Вt-бавовни в Китаї на 80% відобразилося в 1,9-кратному збільшенні рівня популяції *H. armigera* в навколишньому середовищі, що призвело до збільшення в 1,5–2,1 рази втрат врожаю та збільшення частоти використання інсектицидів у 2,0–4,4 рази не на Вt-культурах (тобто кукурудза, арахіс, соя) [3].

На рис. 1. Зображено глобальне поширення бавовникової совки та кукурудзяної совки у світі [2, 4, 5]. Як видно з даного рисунку, бавовникова совка присутня на всіх регіонах України та сусідніх держав.

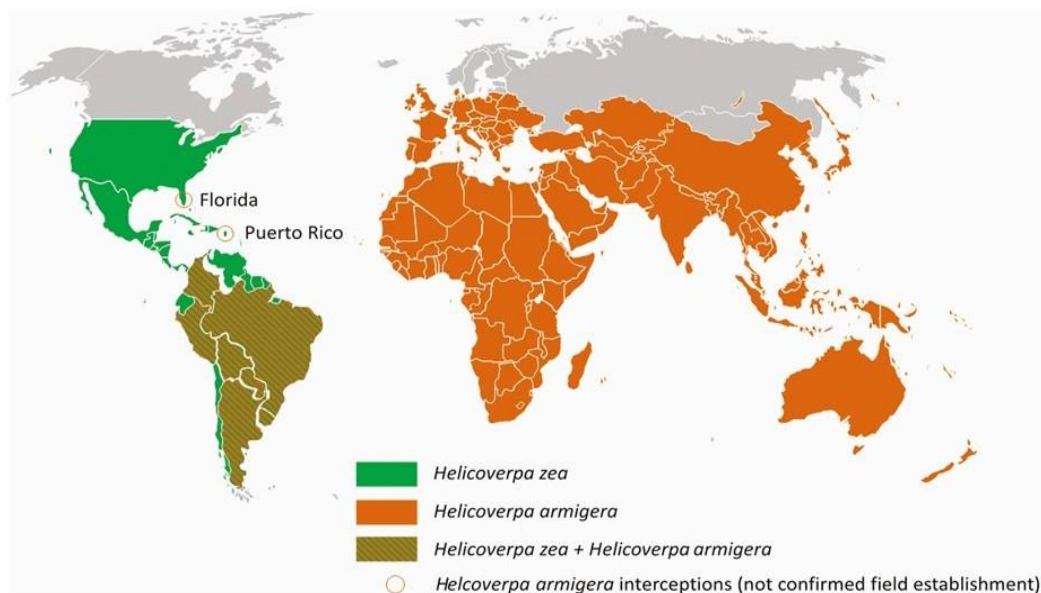

Рис.1 Глобальне поширення *H. armigera* та *H. zea*, як економічно важливих шкідників.

Відомо, що *H. armigera* проявляє резистентність до 11 видів

діючих інсектицидних речовин. А в аграрному секторі України досить гостро стоїть проблема ресурсозабезпечення, використання коштів та їх економії. Оскільки в Україні не дозволено вирощування Вt-кукурудзу, стійку до лускокрилих фітофагів, то єдиний альтернативний метод – вирощування стійких гібридів кукурудзи.

Отже, для визначення економічної ефективності вирощування стійких гібридів кукурудзи проти бавовникової совки були використані отримані нами дані: прямі втрати врожаю гібридів кукурудзи (т/га) від пошкоджень гусеницями бавовникової совки, урожайність гібридів кукурудзи (т/га) та бал стійкості гібридів до *H. armigera*. До уваги були взяті показники двох гібридів: ДН Світязь (середньоранній), бал стійкості 7,6 та Моніка 350 МВ (середньостиглий), бал стійкості 2,5, які мали майже однакову середню урожайність за роки досліджень 7,27 та 7,37 т/га відповідно.

Встановлено, що втрати від пошкоджень гусеницями бавовникової совки на гібриді ДН Світязь склали 0,037 т/га, на гібриді Моніка 350 МВ – 0,237 т/га (табл. 1). **Економічна ефективність вирощування стійких гібридів кукурудзи проти бавовникової совки**

(Черкаська дослідна станція біоресурсів ННЦ «Інституту землеробства НААН», 2017–2019 рр.)

Показники	Гібриди	
	ДН Світязь	Моніка 350МВ
Стійкість, бал	7,6	2,5
Урожайність, т/га	7,27	7,37
Вартість продукції, грн/га	5500	
Виручено за реалізацію продукції, грн/га	39985,0	40535,0
Різниця у виручці, грн/га	–	550,0
Втрати врожаю	т/га	0,037
	грн/га	203,5
Всього недоотримано коштів, грн/га	203,5	753,5
Економічна ефективність стійкого гібриду ($\pm$ до нестійкого), грн/га	+550,0	–

Враховуючи закупівельні ціни 2019 року на кукурудзу (5500 грн за 1 т) втрати в грошовому виразі становили: для гібридів ДН Світязь – 203,5 грн/га, для ДН Моніка 350 МВ – 1303,5 грн/га. Гібрид Моніка 350 МВ мав більшу урожайність на 0,1 т/га, а це 550 грн/га, що врахували при розрахунках загальних втрат (1303,5–550=753,5), які склали 753,5 грн/га. Розрахувавши різницю недоотриманих коштів з 1 га між гібридами Моніка 350 МВ та ДН Світязь встановлено, що

економічна ефективність збереженого врожаю була на рівні 550 грн/га за вирощування стійкого гібриду ДН Світязь.

Вирощування менш чутливих гібридів кукурудзи проти пошкоджень бавовниковою совкою є економічно вигідним, так економічна ефективність вирощування стійкого гібриду ДН Світязь в порівнянні з нестійким була на рівні 550 грн/га. Тому дослідження польової стійкості сучасних різностиглих гібридів кукурудзи до бавовникової совки свідчить про реальну можливість захисту рослин від цього шкідника за допомогою використання стійких гібридів.

Посилання

1. Riaz S., Johnson J. B., Ahmad M., Fitt G. P., Naiker M. A review on biological interactions and management of the cotton bollworm, *Helicoverpa armigera* (Lepidoptera: Noctuidae). *Journal of Applied Entomology*. 2021. 145 (6). P. 467–498.
2. Haile F., Nowatzki T., Storer N. Overview of pest status, potential risk, and management considerations of *Helicoverpa armigera* (Lepidoptera: Noctuidae) for US soybean production. *Journal of Integrated Pest Management*. 2021. 12(1):3. P 1–10. <https://doi.org/10.1093/jipm/pmaa030>
3. Lu Y., Wyckhuys K. A., Yang L., Liu B., Zeng J., Jiang Y., Wu K. Bt cotton area contraction drives regional pest resurgence, crop loss, and pesticide use. *Plant biotechnology journal*. 2022. 20(2), P. 390–398. <https://doi.org/10.1111/pbi.13721>
4. Center for Agriculture and Bioscience International (CABI) 2019. Invasive species compendium, *Helicoverpa armigera* (cotton bollworm). <https://www.cabi.org/isc/datasheet/26757>
5. Kriticos DJ, Ota N, Hutchison WD, Beddow J, Walsh T, et al. (2015) Correction: The Potential Distribution of Invading *Helicoverpa armigera* in North America: Is It Just a Matter of Time?. *PLOS ONE*. 2015. 10(7): e0133224. <https://doi.org/10.1371>

УДК 632:633.85

Г. В. Малина¹², канд. с.-г. наук, докторант
Сингента

ОСНОВНІ ХВОРОБИ РІПАКУ ОЗИМОГО В ОСІННІЙ ПЕРІОД ТА ЇХ ПОШИРЕННЯ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ У 2022 р.

Протягом останніх років Україна є лідером з вирощування олійних культур, про те за прогнозами АПК-інформ, виробництво цих культур у 2022 році в нашій країні може скоротитися на 25% щодо показників попередніх років, що в першу чергу пов'язано з бойовими діями на сході та півдні України.

Серед олійних культур ріпак озимий – дуже високоінтенсивна

¹² Науковий консультант – доктор. с.-г. наук, професор В. П. Туренко,